

דגם תשובות — תורה שבעל פה, מס' 005381, קיץ תשע"ט

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

פרק ראשון — במעגלי המשנה

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7, ועל שאלות 8-9 — **חובה**.

1. תורה, מצוות ודרך ארץ

- א.** פירוש א לדרך ארץ — התעסקות בפרנסה וסחורות.
פירוש ב לדרך ארץ — מוסר ומידות.
(עמ' 5-6)
- ב.** צורך פרנסתו וסיפוק ביתו של אדם דוחקים אותו, וסופו מלסטם את הבריות (שם).
- ג.** (1) אסור לאדם לנסות להשיג כבוד וגדולה על ידי לימוד התורה.
(2) אסור לאדם להשתמש בדברי תורה לצורך פרנסתו.
(עמ' 7-8)

2. צדקה וחסד, מידות, אמת ויושר

- א.** (1) על פי השערת חכמים, מאתיים זוז הם שיעור הוצאות מזון וביגוד לשנה, ומי שיש לו סכום זה אינו מוגדר עני [ולכן אינו רשאי ליטול מתנות עניים].
(2) בעבר היו קופה ותמחוי והיו מחלקים מעשר עני ונוטלים לקט שכחה ופאה, ולכן מי שהיו לו מאתיים זוז שמספיקים לו לשנה, לא היה רשאי ליטול מתנות עניים עד לשנה הבאה. אבל בימינו אין קופה ותמחוי, ולכן אדם יכול ליטול מתנות עניים עד שתהיה לו קרן שיוכל להתפרנס מן הרווחים שלה [אנ: עד שיהיה לו סכום שיספיק לו כדי להתפרנס ממנו].
(עמ' 18-19)
- ב.** (1) "אדם שאינו צריך ליטול ונוטל" — אדם שאינו עני, אדם שיש לו מאתיים זוז ובכל זאת נוטל מן הצדקה [לקבל: אדם שיש לו חמישים זוז והוא נושא ונותן בהם ובכל זאת נוטל מן הצדקה].
(2) עונשו הוא שאינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות.
(עמ' 19)

3. תפילה

- א.** (1) בעקבות גלות בבל והשפעת הסביבה הנוכרית היו קשיים להתבטא בלשון הקודש ולא ידעו להתפלל בלשון תקינה, ולכן תיקנו עזרא ובית דינו את תפילת שמונה עשרה.
(2) שלוש ברכות ראשונות — שבח לה'.
שתיים עשרה [לקבל: שלוש עשרה] הברכות האמצעיות — בקשות מה'.
שלוש ברכות אחרונות — הודאה לה'.
(עמ' 31)
- ב.** (1) תפילת "מעין שמונה-עשרה":
— קיצור של כל אחת מן הברכות האמצעיות.
— ברכת הבינונו [ברכה אחת שכוללת בתוכה תמצית של כל הברכות האמצעיות].
(2) אם אדם רגיל להתפלל תפילת שמונה-עשרה [אם שגורה תפילתו בפיו] — יתפלל תפילת שמונה-עשרה, ואם לא — יתפלל תפילת מעין שמונה-עשרה.
(עמ' 34-35)

4. מועדים – פסח

א. גְנוּת:

- עד ימי תרח היו אבותינו עובדי עבודה זרה.
- במצרים היינו עבדים לפרעה.
- [הערה למעריך: די בפירוש אחד].
- שבח:
- הקב"ה קירב אותנו אליו, הבדילנו מן התועים, וקירב אותנו לייחד שמו.
- הקב"ה עשה לנו ניסים וגאלנו מעבדות לחירות.
- [הערה למעריך: די בפירוש אחד].
- (עמוד 98)
- ב. פסח — הקב"ה פסח על בתי אבותינו במצרים.
- מצה — אבותינו נגאלו ממצרים.
- מרור — המצרים מיררו את חיי אבותינו במצרים.
- (עמ' 99)
- ג. מקיימים את מצוות סיפור יציאת מצרים במעשה, באכילת פסח מצה ומרור (עמ' 100-101).

5. זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

- א. (1) "חנות שבחצר".
- (2) אחד מבני החצר פתח חנות בחצר – כל אחד מבני החצר יכול לדרוש ממנו לסגור את החנות כי רעש הקונים מפריע לו.
- (עמ' 114-115)
- ב. (1) אחד מבני החצר פתח תלמוד תורה בחצר. אין למחות בידו משום "יגדיל תורה ויאדיר" [בעקבות תקנת יהושע בן גמלא מוודאים שלימוד תורה יהיה נגיש לכל הילדים].
- (2) אדם יוכל למחות אם הלימוד הוא של מקצועות חול.
- (שם)

6. ארץ-ישראל ומצוותיה

- א. העומר — הבאת ראשית קציר השעורים לבית המקדש בשישה-עשר בניסן כדי להתיר את התבואה החדשה. הביכורים — הבאת הפירות הראשונים משבעת המינים לבית המקדש. שתי הלחם — שתי חלות לחם שמביאים בחג השבועות כדי להתיר את החדש בבית המקדש.
- [הערה למעריך: די בשתי מצוות]
- (עמ' 132)
- ב. לא קיבלו את החלות של ניתאי כיוון שביתר נמצאת בחוף לארץ, ואין מביאים חלת חוף לארץ לארץ-ישראל. לא קיבלו את ביכורי היין והשמן של יוסף הכהן כיוון שמביאים ביכורי פירות ולא משקים [לקבל: מביאים יין ושמן רק אם בצרו את הענבים והזיתים מתחילה לכך, ובמקרה של יוסף הכהן לא בצרום מתחילה לכך].
- (עמ' 138-139)

7. קטע שלא נלמד

- א. המשותף הוא שאדם שמע את תקיעת השופר ולא היה בתוך בית הכנסת.
 ב. (1) כוונה לצאת ידי חובה.
 (2) הכוונה הנוספת שנדרשת היא הכוונה של התוקע להוציא ידי חובה. דעתו של התוקע, שהוא שליח ציבור, על כל השומעים את תקיעתו.
 ג. ההבדל הוא שאחד כיוון את ליבו ואחד לא כיוון את ליבו.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

8. א. ברכות

- (1) מוגמר — בְּשָׁמַיִם שנתונים על גבי מחתה של אש (גחלים). מביאים מוגמר כדי שהמסובים יריחו ריח טוב.
 (2) מי שבירך ברכת המזון [לקבל: מי שבירך על היין שלאחר המזון] מברך על המוגמר מכיוון שהוא התחיל לברך ברכה אחת הוא מברך גם את הברכה שלאחר הסעודה.
 (עמ' 46)

ב. שבת

- (1) הראשון חייב כי הוא צד את הצבי כאשר הוא ישב שם. השני פטור כי הוא לא עשה את מלאכת הצידה.
 (2) I. אדם נעל את הבית כדי לשומרו מן הגנבים, והיה בבית צבי שכבר ניצוד מזמן.
 II. בשני המקרים מדובר באדם שלא עשה את פעולת הצידה אלא רק גרם שהצבי לא יוכל לברוח.
 (עמ' 68-69)

ג. מועדים — ראש השנה

- (1) "אין מעבירין עליו את התחום" — אין יוצאים בראש השנה חוץ לתחום אלפיים אמה כדי להביא שופר או כדי לשמוע תקיעות שופר.
 "ואין מפקחין עליו את הגל" — אם נפל על השופר גל אבנים אין מפנים את האבנים כדי להוציא את השופר.
 (2) המתעסק — אדם שתקע בשופר כדי להתאמן.
 (עמ' 75)

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

9. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1) לפרש תורתם של התנאים (משניות, ברייתות ומדרשי הלכה) [לקבל: כתיבת התלמוד] (עמ' 17).
 (2) רבו — בחוכמה, תלמידו — שקיבל את דבריו (עמ' 51).
 ב. (1) סידור רב עמרם גאון — עוסק בנוסח התפילה ובהלכותיה.
 שאילתות דרב אחאי — דברי הלכה ודברי אגדה [לפי סדר פרשות השבוע].
 איגרת רב שרירא גאון — השתלשלות התורה שבעל פה ונושאים עד סוף תקופת הגאונים.
 [למעריך: די בחיבור אחד; לקבל חיבורים מתאימים נוספים]
 (עמ' 22)
 (2) הקב"ה נתן את התורה לישראל על פי דעתם של חכמים אפילו אם הם טועים בדין [לקבל: כדי שלא ירבו מחלוקות ותיעשה התורה כמה תורות; יש לחשוב שה' מצילם מטעויות] (עמ' 50).
 ג. (1) אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט (עמ' 26).
 (2) הליכה אחר הרוב (עמ' 62).
 [לקבל גם כללים נכונים נוספים]

פרק שני — גמרא מסכת בבא בתרא

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 10-16, על אחת מן השאלות 17-18, ועל שאלה 19 — חובת.

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 10-16.

10. היזק ראייה (דף ב, ע"ב — ג, ע"א)

- א. (1)** במקרה שגג סמוך לחצר, בעל הגג חייב לעשות מעקה לגג בגובה ארבע אמות כדי שלא יוכל לראות את המתרחש בחצר חברו. משמע שהיזק ראייה שמיה היזק.
- (2)** מצב של גג וחצר שונה ממצב של חצר השותפים. השימוש בחצר הוא קבוע והשימוש בגג אינו קבוע, ולכן בעל החצר אינו יכול לדעת מתי בעל הגג עולה לגג ועלול לראותו עושה דברי צניעות בחצרו, ולכן יש היזק ראייה. אבל בחצר השותפים השימוש של שניהם הוא קבוע ולכן שניהם לא עושים דברי צניעות בחצר כלל ואין היזק ראייה.
- ב. (1)** על פי הדעה שהיזק ראייה שמיה היזק, לא ברור מדוע נדרש במשנה רצון של שני השותפים לחלוק את החצר כדי לחייב בניית כותל ביניהם, לכאורה די ברצון של אחד מהם כדי לחייב בניית כותל ביניהם משום היזק ראייה.
- (2)** המשנה עוסקת במקרה שאין דין חלוקה בחצר, כלומר שאין בחצר ארבע אמות על שמונה אמות, ולכן נדרשת הסכמה של שני השותפים לחלוקה כדי לחייב בניית כותל ביניהם.

11. העצה של בבא בן בוטא להורדוס (דף ג, ע"ב — ד, ע"א)

- א. (1)** הורדוס שאל כיצד הוא יכול לתקן את מעשיו, כלומר כיצד הוא יכול לכפר על הריגת החכמים שהרג.
- (2)** העצה של בבא בן בוטא: אתה, הורדוס, כיבית "אורו של עולם", כלומר הרגת את חכמי התורה, שנמשלה לאור, ולכן תקנתך היא עיסוק ב"אורו של עולם", כלומר בבניית בית המקדש.
- ב. (1)** עצתו של בבא בן בוטא להורדוס לסתור את בית המקדש ואחר כך לבנותו מחדש אינה ברורה, שהרי רב חסדא אמר שאין סותרים בית הכנסת לפני שבונים בית כנסת אחר במקומו.
- (2)** — בבא בן בוטא ראה שיש סדקים בבית המקדש ובמקרה כזה מותר לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר במקומו.
- הסיבה שאין לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר במקומו היא מחשש שיפגעו ולא יבנו. אבל בנוגע למלכות אין חשש כזה כי מלכות אינה חוזרת בה מהתחייבויותיה.
- [הערה למעריך: די בתירוץ אחד]

12. "לפיכך אם נפל הכותל" (דף ד, ע"א)

- א.** אף אם לא היה הדין מחייב את השותפים להשתתף מלכתחילה בבניית הכותל, היו חולקים בשווה את האבנים, מכיוון שהאבנים נמצאות ברשות שניהם, ואין לאחד מהם יתרון על חברו.
- ב. (1)** — הכותל נפל לרשותו של אחד מהם.
- אחד השותפים פינה את האבנים לרשותו.
- (2)** בשתי האפשרויות האלה אחד השותפים מוחזק באבנים, ולכאורה כדי להוציא ממנו, צריך השותף השני להביא ראיה על פי הכלל שמי שרוצה להוציא מחברו חפץ שחברו מוחזק בו, עליו להביא ראיה.

13. צדקה לעני המחזר על הפתחים (ט, ע"א)

- א. (1)** עני שמקבץ נדבות ובא לבקש כסף מהקופה — גבאי הצדקה אינם נותנים לו מעות מן הקופה.
- (2)** טעם הדין: מכיוון שהוא מקבץ נדבות הוא יכול להסתדר עם הכסף שהוא אוסף בעצמו.
- ב. (1)** רב סמא בריה דרב ייבא טען שאם רב פפא אינו נותן לו צדקה גם אנשים אחרים לא ייתנו לו, והוא ימות.
- (2)** [עני שמקבץ נדבות ובא לבקש כסף מהקופה —] גבאי הצדקה לא נותנים לו מתנה מרובה אבל נותנים לו מתנה מועטת.

14. חנות שבחצר וקול התינוקות (דף כ, ע"ב – כא, ע"א)

- א. (1) "חנות שבחצר".
(2) מאי שנא.
- ב. (1) אביי – הסיפא עוסקת בחנות שנמצאת בחצר אחרת. הסיפא מלמדת שבן חצר אחת אינו רשאי למחות בבעל חנות שנמצאת בחצר אחרת ולמנוע ממנו לקיים את החנות בגלל רעש התינוקות.
(2) רבא – הסיפא עוסקת בתינוקות שבאים ללמוד תורה [ולא לקנות בחנות], ובן החצר אינו רשאי למחות במלמד התינוקות שבחצרו ולמנוע ממנו לקיים את הלימוד בחצר בגלל רעש התינוקות. הוראה זו של המשנה נקבעה בעקבות תקנת יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר.
- ג. – קושיה: יש ברייתא שבה מפורש שאחד מבני החצר שביקש להיעשות מלמד תינוקות, בני החצר יכולים למנוע ממנו ללמד תינוקות בחצר. ברייתא זו מנוגדת לדברי רבא לעיל.
תירוץ: בברייתא זו מדובר על מלמד תינוקות שמלמד תינוקות גויים מקצועות אחרים, ואילו רבא דיבר על מלמד תינוקות שמלמד תינוקות יהודים תורה.
– קושיה: יש ברייתא שבה מפורש ששניים שיושבים בחצר ואחד מהם ביקש להיעשות מלמד תינוקות, חברו יכול למנוע ממנו ללמד תינוקות בחצר. ברייתא זו מנוגדת לדברי רבא לעיל.
תירוץ: בברייתא זו מדובר על מלמד תינוקות שמלמד תינוקות גויים מקצועות אחרים, ואילו רבא דיבר על מלמד תינוקות שמלמד תינוקות יהודים תורה.
– קושיה: יש ברייתא שבה מפורש שבן חצר אינו רשאי להשכיר את ביתו למלמד תינוקות יהודי ולא למלמד תינוקות גוי. ברייתא זו מנוגדת לדברי רבא לעיל.
תירוץ: בברייתא זו מדובר על "מלמד תינוקות העיר" שמלמד את מלמדי התינוקות איך ללמד, ויש רעש גדול בחצר בעקבות כך, ובמקרה כזה גם רבא מסכים שרשאים בני החצר למחות.
[הערה למערך: די בקושיה אחת ובתירוץ על קושיה זו]

15. כמותרין ועומדין (דף כא, ע"ב)

- א. בעלי מלאכה אלו נחשבים כאילו היתרו בהם מראש שלא יקלקלו, ואם קלקלו מסלקים אותם מתפקידם בלי התראה.
- ב. (1) "פסידא דלא הדר" – הפסד שאי אפשר להחזירו, בלתי הפיך. אומנא, מקיז דם, עלול להרוג בטעות וזהו הפסד בלתי הפיך.
(2) טעות של סופר מתא יכולה להיות "פסידא דלא הדר" כי [יש מצבים שבהם] אי אפשר לתקן את ספר התורה אם חלה טעות בכתבת הספר.

16. קטע שלא נלמד

- א. משום היזק ראייה.
- ב. מדוע הוראת המשנה נוגעת דווקא לחצר השותפים (רבים), ולא לחצר חברו (יחיד), הרי היזק ראייה יש גם בחצר חברו?
- ג. היינו חושבים שמותר לפתוח חלון לחצר השותפים כי בכל מקרה השותף צריך להיזהר כשהוא משתמש בחצר, והחלונות אינם משפיעים על היזק הראייה. אבל בכל זאת אסור לפתוח חלונות לחצר השותפים כי פתיחת החלונות גורמת לתוספת היזק ראייה לשותף כיוון שבמקרה כזה נדרשת ממנו זהירות לא רק כשחברו בחצר אלא גם כשחברו בבית.

על הנבחן לענות על אחת מן השאלות 17-18.

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

17. א. העונש של אדם המעלים עין מן הצדקה (דף י, ע"א)

- (1) רב פפא אמר שאילו הוא היה נופל ומת, זה היה דומה לעונש סקילה שנענשים בו מחלל שבת ועובד עבודת כוכבים, [כי מי שמתחייב בסקילה בזמן שלא דנים דיני נפשות נענש בעונש דומה לסקילה ונופל מהגג או נדרס על ידי חיה. יש דמיון בין נפילה מהגג ובין סקילה מכיוון שאת הנידון לסקילה מפילים מגובה שתי קומות].
- (2) חייא בר רב מדפתי חשב שרב פפא העלים עין מן הצדקה כי מי שמעלים עין מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים [כפי שלמד רבי יהושע בן קרחה מגזרה שווה: בעניין העלמת עין מצדקה כתוב "בליעל" ובעבודה זרה כתוב "בליעל" ללמד שהעלמת עין מצדקה דומה לעבודה זרה], ולכן העונש דומה.

ב. הרוגי מלכות והרוגי לוד (דף י, ע"ב)

- (1) לפי ההווה אמינא של הגמרא, הרוגי המלכות שמוזכרים בציטוט הם רבי עקיבא וחבריו. הגמרא דחתה את ההווה אמינא כי רבי עקיבא וחבריו היו צדיקים והיו מגיעים לדרגה גבוהה בעולם הבא גם אילו לא היו נהרגים בידי המלכות.
- (2) לפי מסקנת הגמרא, הרוגי המלכות שמוזכרים בציטוט הם הרוגי לוד, שני האחים לוליינוס ופפוס. האחים האלה הודו בהריגת בת המלך כדי להציל את כל ישראל מהשמדה, אף שלא הם הרגוה.

ג. הנהו עמוראי (דף כב, ע"א)

- (1) ה"עמוראי" רצו למכור צמר בעיר פום נהרא.
- (2) הם טענו שהם צריכים לשהות בעיר כדי לגבות חובות מאנשי העיר, ובזמן שהותם בעיר הם צריכים להתפרנס ולכן הם מוכרים צמר. רב כהנא פסק להם שהם רשאים למכור כשיעור הנצרך לפרנסתם עד שיסיימו לגבות את חובותיהם ולאחר מכן עליהם לעזוב את העיר.

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

18. א. "גוויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים"

(1) הקושיה: מדוע פירטה המשנה כמה טפחים נותן כל אחד משני השותפים ולא כתבה את עובי הכותל ששניהם צריכים לתת יחד?

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 30%]

(2) מצב א – המנהג יותר מן השיעור הכתוב במשנה – עושים כשיעור הכתוב במשנה.

מצב ב – המנהג פחות מן השיעור הכתוב במשנה – עושים כמנהג.

מצב ג – המנהג פחות מהוצא ודפנא – מנהג הדיוט הוא [ועושים מחיצה מהוצא ודפנא].

(דף ב, ע"א, תוד"ה "בגויל")

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 70%]

ב. שינוי ייעוד של צדקה

(1) I. אם הגובים אינם פרנסי ציבור – אסור לשנות את הייעוד של הצדקה למטרה אחרת. אם הגובים הם פרנסי ציבור – מותר לשנות את הייעוד של הצדקה למטרה אחרת.

אם הגובים הם פרנסי ציבור, התורמים סומכים על דעתם וכאילו הותנה מראש על שינוי הייעוד של הצדקה.

II. להשתמש בכסף אך ורק למטרה שלשמה נערכה המגבית.

(2) יש להתנות מראש עם האדם שלשמו נערכה המגבית שאם יישאר עודף יהיה אפשר לתת לאדם אחר. וטוב גם להודיע על כך מראש לתורמים.

ג. הרחקת נזקים

(1) המקרה: אדם נוטע אילן בתוך רשותו במקום ששורשיו עלולים להזיק לבור של חברו.

הדין: בעל האילן רשאי לנטוע ברשותו ואינו צריך להרחיק את האילן מן הבור של חברו.

[לקבל גם תשובה שמובע בה הרעיון של רבי יוסי באופן כללי].

הגמרא סוברת שמשנתנו אינה כרבי יוסי משום שעל פי משנתנו אדם חייב להרחיק את סולמו משובכו של חברו אף שהוא מעמיד את הסולם ברשות שלו, ואילו רבי יוסי סובר שאדם רשאי לעשות כרצונו ברשות שלו.

(2) לדעת רש"י, משניות אחרות בפרק הם לא כרבי יוסי, והגמרא שואלת אם גם משנתנו היא לא כרבי יוסי.

לדעת ר"ח ורי"ף, מן העובדה שרק בנוגע למשנתנו אמרה הגמרא שהיא לא כרבי יוסי, משמע שכל שאר

המשניות בפרק הם כדעת רבי יוסי.

(דף כב, ע"ב)

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

19. מבוא לתורה שבעל פה

א. (1) לפרש תורתם של התנאים (משניות, ברייתות ומדרשי הלכה) [לקבל: כתיבת התלמוד] (עמ' 17).

(2) רבו – בחוכמה, תלמידו – שקיבל את דבריו (עמ' 51).

ב. (1) סידור רב עמרם גאון – עוסק בנוסח התפילה ובהלכותיה.

שאלות דרב אחאי – דברי הלכה ודברי אגדה [לפי סדר פרשות השבוע].

איגרת רב שרירא גאון – השתלשלות התורה שבעל פה ונושאה עד סוף תקופת הגאונים.

[למעריך: די בחיבור אחד; לקבל חיבורים מתאימים נוספים]

(עמ' 22)

(2) הקב"ה נתן את התורה לישראל על פי דעתם של חכמים אפילו אם הם טועים בדין [לקבל: כדי שלא ירבו מחלוקות

ותיעשה התורה כמה תורות; יש לחשוב שה' מצילם מטעויות] (עמ' 50).

ג. (1) אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט (עמ' 26).

(2) הליכה אחר הרוב (עמ' 62).

[לקבל גם כללים נכונים נוספים]